EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 11.9.2024.
COM(2024) 550 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldības regulas novērtējumu

{SWD(2024) 200 final}

1. ENERĢĒTIKAS SAVIENĪBAS UN RĪCĪBAS KLIMATA POLITIKAS JOMĀ PĀRVALDĪBAS NOVĒRTĒJUMS: SITUĀCIJAS IZKLĀSTS

Regula par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību ("Pārvaldības regula", turpmāk – "regula") tika pieņemta 2018. gada decembrī[1]. Mērķis bija izveidot **stabilu pārvaldības mehānismu, lai ES varētu sasniegt mērķus enerģētikas un klimata jomā, kā arī 2015. gada Parīzes nolīgumā noteiktos mērķus, vienlaikus integrējot un vienkāršojot pienākumus saskaņā ar ES tiesību aktiem enerģētikas un klimata jomā**. Regula aptver enerģētikas savienības piecas dimensijas: enerģētiskā drošība, iekšējais enerģijas tirgus, energoefektivitāte, dekarbonizācija un pētniecība, inovācija un konkurētspēja.

Regula stiprina integrēto nacionālo enerģētikas un klimata politikas plānošanu, izveidojot saskaņotu, efektīvu un pārredzamu satvaru, kas racionalizē, apvieno un vienkāršo garu sarakstu ar sadrumstalotiem monitoringa pienākumiem, kuri daļēji pārklājas[2]. Pirmkārt, regula atbalsta stratēģisku vidēja termiņa un ilgtermiņa **plānošanu** enerģētikas un klimata jomā, izmantojot integrētus nacionālos enerģētikas un klimata plānus (NEKP) un nacionālās ilgtermiņa stratēģijas. Otrkārt, tā nodrošina dalībvalstīm satvaru, lai tās varētu **ziņot** Komisijai un Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām (*UNFCCC*) sekretariātam par progresu gan 2030. gada, gan ilgtermiņa enerģētikas un klimata mērķu un mērķrādītāju sasniegšanā[3]. Treškārt, regula ļauj Komisijai **novērtēt un uzraudzīt** ES un dalībvalstu panākto **progresu** un veikt pasākumus, ja vērienīguma un/vai progresa līmenis nav pietiekams.

Regulas mērķis ir **samazināt administratīvo slogu**, **sniegt skaidrus investīciju signālus** investoriem un **uzlabot pārredzamību un pārskatatbildību**, padarot informāciju par politikas nostādnēm enerģētikas un klimata jomā vieglāk pieejamu sabiedrībai. Ar regulu tika izveidots jauns dalībvalstu un ES sadarbības mehānisms. Regula arī noteica, ka dalībvalstīm ir jāizveido daudzlīmeņu dialogi ar ieinteresētajām personām, iesaistot vietējās un reģionālās iestādes, pilsoniskās sabiedrības organizācijas, uzņēmējus, investorus, citas ieinteresētās personas un plašāku sabiedrību.

Šajā ziņojumā, kura pamatā ir pievienotais Komisijas dienestu darba dokuments[4], ir novērtēts, kā regula ir darbojusies un kā tā ir īstenota kopš tās stāšanās spēkā

---

1 Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2018/1999 (2018. gada 11. decembris) par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību, Regula - 2018/1999 - LV - EUR-Lex (europa.eu).

2 Kopumā Komisijas priekšlikumā regulai tika integrēti, racionalizēti vai atcelti vairāk nekā 50 individuāli plānošanas, ziņošanas un monitoringa pienākumi saskaņā ar ES enerģētikas un klimata *acquis* (ietverot 31 un svītrojot 23 pasākumus) – sk. COM(2016) 759 final/2 2016/0375(COD), sk. EUR-Lex - 52016PC0759R(01) - LV - EUR-Lex (europa.eu).

3 Ir svarīgi atzīmēt, ka regula neparedz ziņošanas pienākumu uzņēmumiem.

4 SWD(2024) 200.

2018. gadā. Novērtējums ir veikts saskaņā ar regulas 45. pantu[5]. Ziņojumā ir novērtēts regulas devums enerģētikas savienības pārvaldībā, Parīzes nolīguma ilgtermiņa mērķu, 2030. gada enerģētikas mērķu, ES 2050. gada klimatneitralitātes mērķa, kā arī citu enerģētikas savienības mērķu sasniegšanā. Ziņojumā arī novērtēts, kā regulā ir iestrādāti un cik lielā mērā tā ir saskaņota ar attiecīgajiem ES un starptautiskajiem plānošanas, ziņošanas un monitoringa pienākumiem.

ES enerģētikas un klimata pārvaldības satvara novērtēšana ir nepieciešama un tiek veikta savlaicīgi. Tā ir politiski svarīga, ņemot vērā mainīgo ģeopolitisko kontekstu un aktuālās problēmas klimata, ekonomikas, konkurētspējas, sociālajā un vides jomā. Novērtējums ir labs pamats, ko izmantot ES turpmākās enerģētikas un klimata politikas veidošanā un īstenošanā, jo īpaši ņemot vērā mūsu 2040. un 2050. gadam nospraustos mērķus[6].

Šajā ziņojumā ir arī apzinātas jomas, kurās jāveic uzlabojumi, cita starpā jāmeklē iespējas, kā vienkāršot un racionalizēt ziņošanas pienākumus saskaņā ar Komisijas vispārējo apņemšanos samazināt šādu pienākumu īpatsvaru par 25 %[7].

Novērtējums balstās uz plašu avotu klāstu, kā arī uz ārēju novērtējumu, ko veica konsultanti[8]. Konstatējumu pamatā daļēji ir apspriešanās ar valstu iestādēm, pilsoniskās sabiedrības organizācijām un nozari, ņemot vērā ieinteresēto personu pasākumu[9], sabiedrības viedokli, kas saņemts, izmantojot uzaicinājumu iesniegt atsauksmes[10], dokumentu izpēti, Komisijas NEKP novērtējumus[11] un NEKP progresa ziņojumus[12],

---

5 Vispārējais novērtējums ir veikts saskaņā ar Komisijas "Labāka regulējuma pamatnostādnēm", un tā pamatā ir pieci standarta vērtēšanas kritēriji: efektivitāte, lietderība, saskaņotība, ES pievienotā vērtība un būtiskums.

6 Regulā (ES) 2021/1119, ar ko izveido klimatneitralitātes panākšanas satvaru un groza Regulas (EK) Nr. 401/2009 un (ES) 2018/1999 ("Eiropas Klimata akts"), ir noteikts saistošs mērķis līdz 2050. gadam panākt klimatneitralitāti ES un, lai to sasniegtu, ir noteikts ES mēroga klimata mērķrādītājs 2040. gadam Regula 2021/1119 – LV – EUR-Lex (europa.eu)). Šajā nolūkā Komisija 2024. gada februārī ieteica līdz 2040. gadam samazināt ES neto SEG emisijas par 90 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni (EUR-Lex – 52024DC0063 – LV – EUR-Lex (europa.eu)).

7 Komisija ar tās 2024. gada darba programmu turpina īstenot solīto un gatavojas rītdienas izaicinājumiem, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/ip_23_4965.

8 Atbalsta pētījums, kas papildina novērtējumu attiecībā uz Regulu (ES) 2018/1999 par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību – galīgais ziņojums (tiks publicēts drīzumā).

9 Sk. https://energy.ec.europa.eu/events/workshop-evaluation-governance-energy-union-and-climate-action-regulation-2024-01-11_en.

10 Sk. https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13799-Energy-Union-and-climate-action-Review-report-on-the-Governance-Regulation_lv.

11 Komisijas 2019. gada NEKP projektu ES mēroga novērtējums (COM(2019) 285 final), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1565713062913&uri=CELEX:52019DC0285; Komisijas 2020. gada galīgo NEKP ES mēroga novērtējums https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1600339518571&uri=COM%3A2020%3A564%3AFIN; Komisijas 2020. gada galīgo NEKP ES mēroga novērtējums (COM(2020) 564 final), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1600339518571&uri=COM%3A2020%3A564%3AFIN; Komisijas 2023. gada atjaunināto NEKP projektu ES mēroga novērtējums (COM(2023) 796 final), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=COM%3A2023%3A796%3AFIN.

12 Novērtējums par progresu enerģētikas savienības un klimatrīcības mērķu sasniegšanā, SWD(2023) 646 final, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52023SC0646.

plānošanas, ziņošanas un monitoringa pienākumu pārbaudi saskaņā ar ES enerģētikas un klimata tiesību aktiem un gadījumu izpēti dažādās dalībvalstīs.

2. ES ENERĢĒTIKAS UN KLIMATA PĀRVALDĪBA MAINĪGĀ POLITIKAS UN ĢEOPOLITISKAJĀ KONTEKSTĀ

Kopš regulas pieņemšanas enerģētikas un klimata vide Eiropā un starptautiskā mērogā ir būtiski mainījusies. No vienas puses, tas ir saistīts ar pieaugošo klimata pārmaiņu ietekmi, kas likusi īstenot nozīmīgus politiskus pasākumus ES un starptautiskā mērogā, tai skaitā Eiropas zaļo kursu, Eiropas Klimata aktu, paketi "Gatavi mērķrādītājam 55 %", ES klimata risku un pielāgošanās politiku, kā arī panākt progresu Parīzes nolīguma īstenošanā. Eiropas zaļais kurss ir kļuvis arī par ES jauno izaugsmes stratēģiju, nošķirot ekonomikas izaugsmi no resursu izmantošanas. No otras puses, ES enerģētikas un klimata politika ir attīstījusies, reaģējot uz bezprecedenta krīzēm, ko izraisīja Covid-19 pandēmija un Krievijas agresijas karš pret Ukrainu.

Norises ES likumdošanas jomā ir būtiski ietekmējušas regulu. Pēc Eiropas Klimata akta pieņemšanas 2021. gadā regulā tika izdarīti īpaši grozījumi, lai iekļautu ES klimatneitralitātes mērķi. Tiesību aktu izmaiņas, kas veiktas ar paketi "Gatavi mērķrādītājam 55 %", noteica arī jaunus plānošanas un ziņošanas pienākumus, no kuriem daži vēl ir pilnībā jāiestrādā regulā. Komisijas 2022. gada norādījumos par NEKP atjaunināšanu[13] dalībvalstis tika mudinātas palielināt savu plānu vērienīgumu saskaņā ar Klimata aktu, paketi "Gatavi mērķrādītājam 55 %" un *REPowerEU* iniciatīvu[14].

Kopš regulas stāšanās spēkā arī starptautiskā līmenī ir notikušas nozīmīgas norises politikas jomā. Ir pieņemti lēmumi par to, kā īstenot Parīzes nolīgumu, piemēram, izmantojot "pastiprinātas pārredzamības satvaru". 28. Pušu konferences (*COP 28*) laikā Parīzes nolīguma puses rīkoja pirmo "globālo izsvēršanu". Tika secināts, ka, neskatoties uz to, ka tās ievieš arvien efektīvāku klimata politiku, ir vajadzīga steidzama un papildu rīcība. Puses arī vienojās līdz 2030. gadam trīskāršot globālo atjaunīgās enerģijas jaudu un divkāršot energoefektivitātes uzlabojumu tempu, kā arī atteikties no fosilā kurināmā energosistēmās. Tās arī izveidoja globālās klimatnoturības satvaru un uzsāka Belemas darba programmas īstenošanu, lai noteiktu klimatadaptācijas rādītājus. Puses arī apņēmās paātrināt rīcību, lai pakāpeniski izbeigtu tādu neefektīvu fosilā kurināmā subsīdiju piešķiršanu, kuras nekādi nerisina enerģētiskās nabadzības problēmu un nepalīdz neaizsargātajām grupām[15].

---

13 Komisijas paziņojums "Norādījumi dalībvalstīm par 2021.–2030. gada nacionālo enerģētikas un klimata plānu atjaunināšanu" (2022/C 495/02), *Guidance to MS for updated NECPs 2021-2030 - European Commission* (europa.eu).

14 *REPowerEU* ir ES reakcija uz grūtībām un globālā enerģijas tirgus traucējumiem, ko izraisījis Krievijas iebrukums Ukrainā. Šīs iniciatīvas mērķis ir dažādot ES energoapgādi, taupīt enerģiju un vēl vairāk veicināt atjaunīgo enerģiju un energoefektivitāti, vienlaikus samazinot emisijas, sk. COM(2022) 230 final (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=COM%3A2022%3A230%3AFIN&qid=1653033742483).

15 Pušu konferences, kas vienlaikus ir Parīzes nolīguma pušu sanāksme, lēmums – 1/CMA.5.

Covid-19 pandēmijas kontekstā tika izveidots revolucionārs Eiropas ekonomikas atveseļošanas instruments, kas arī deva iespēju paātrināt ES zaļo pārkārtošanos. *Atveseļošanas un noturības mehānisms (ANM)*, kas ir *NextGenerationEU* (*NGEU*) instrumenta pamatā un kura budžets ir līdz 800 miljardiem EUR, paredz, ka dalībvalstīm vismaz 37 % no sava nacionālā atveseļošanas un noturības plāna (ANP) finansējuma ir jāpiešķir pasākumiem, kas veicina klimata mērķu sasniegšanu[16]. ANM regula tika grozīta 2022. gadā, lai dalībvalstis varētu savos ANP pievienot *REPowerEU* nodaļas un piekļūt papildu finansējumam, kas ļautu līdz 2030. gadam novērst atkarību no Krievijas fosilā kurināmā. *REPowerEU* un ārkārtas likumdošanas iniciatīvas saskaņotā veidā mazināja enerģētiskās krīzes ietekmi uz mājsaimniecībām un uzņēmumiem.

Šis finansējuma palielinājums apvienojumā ar vērienīgākiem mērķiem ir paātrinājis enerģētikas un klimata politikas un to pasākumu īstenošanu, kurus dalībvalstis bija izklāstījušas savos sākotnējos NEKP, kas pieņemti 2020. gadā. Attiecīgās ANM atbalstītās darbības tagad ir jāatspoguļo galīgajos atjauninātajos NEKP, kuri bija jāiesniedz līdz 2024. gada 30. jūnijam. Arī pretējs apgalvojums ir patiess, proti, esošajiem NEKP bija svarīga loma reformu jomu noteikšanā, kā arī investīciju finansēšanā ANM ietvaros.

Kara atgriešanās pie ES robežām un lielākā enerģētikas krīze kopš 20. gadsimta septiņdesmitajiem gadiem, kas tam sekoja, bija skarbs ES noturības pārbaudījums. Šie notikumi lika pievērst pastiprinātu uzmanību enerģētiskās drošības nozīmei, vajadzībai dažādot piekļuvi energoapgādes iespējām un nepieciešamībai veicināt atjaunīgo enerģiju un energoefektivitāti. Tie arī lika novērtēt enerģētiskās drošības nozīmi plašākā ekonomikas noturības un pastiprinātas globālās konkurences kontekstā, kā arī norādīja uz nepieciešamību nodrošināt konkurētspējīgu piekļuvi izejvielām un komponentiem, lai līdz 2050. gadam panāktu klimatneitralitāti.

Regulas pārvaldības mehānisms ir izrādījies dinamisks satvars reaģēšanai uz šiem notikumiem. Piemēram, tas ir ļāvis dalībvalstīm, atjauninot savus NEKP 2021.–2030. gadam, atspoguļot mainīgos politiskos un ģeopolitiskos apstākļus. Atjaunināto NEKP projektu novērtējumā[17] Komisija secināja, ka salīdzinājumā ar sākotnējiem NEKP atjaunināto plānu projektos bija iekļauti daudz vērienīgāki mērķi 2030. gadam enerģētikas un klimata jomā.

Tomēr, ņemot vērā atjaunināto tiesisko regulējumu, novērtējumā arī atklājās, ka plānotajās darbībās siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanai un atjaunīgās enerģijas un energoefektivitātes palielināšanai trūkst vērienīguma. Lai novērstu šo vēriena nepietiekamību un citus trūkumus plānu projektos, Komisija katrai dalībvalstij sniedza ieteikumus[18], kas bija jāņem vērā atjaunināto NEKP galīgās redakcijas izstrādē.

---

16 *NGEU* un ES daudzgadu finanšu shēmā 2021.–2027. gadam kopā vismaz 30 % no kopējā piešķīruma ir jātērē klimatrīcībai (aptuveni 600 miljardi EUR).

17 Komisijas 2023. gada atjaunināto NEKP projektu ES mēroga novērtējums (COM(2023) 796 final), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=COM%3A2023%3A796%3AFIN.

18 Sk. Nacionālie enerģētikas un klimata plāni (europa.eu).

Tādējādi regula joprojām izšķirošā brīdī dod pareizo virzību enerģētikas un klimata plānu izstrādei.

3. PĀRVALDĪBAS REGULAS IETEKME

<u>Efektivitāte – rezultātu sasniegšana uz vietas.</u>

Regula ir uzlabojusi stratēģisko plānošanu, kas vajadzīga, lai sasniegtu ES 2030. gada enerģētikas un klimata mērķrādītājus un pavērtu ceļu klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050. gadam. Tā apvienoja vairākus valstu nozaru rīcības plānus vienā, saskaņotā NEKP, kas aptver galvenās tautsaimniecības nozares un balstās uz skaidriem vidēja termiņa mērķrādītājiem. Tādējādi regula ir palīdzējusi uzlabot plānošanu gan pašās dalībvalstīs, pieprasot ministrijām pastiprināt starpnozaru politikas koordināciju, gan dalībvalstu starpā, palielinot pārrobežu reģionālo sadarbību, cita starpā arī infrastruktūras projektu jomā.

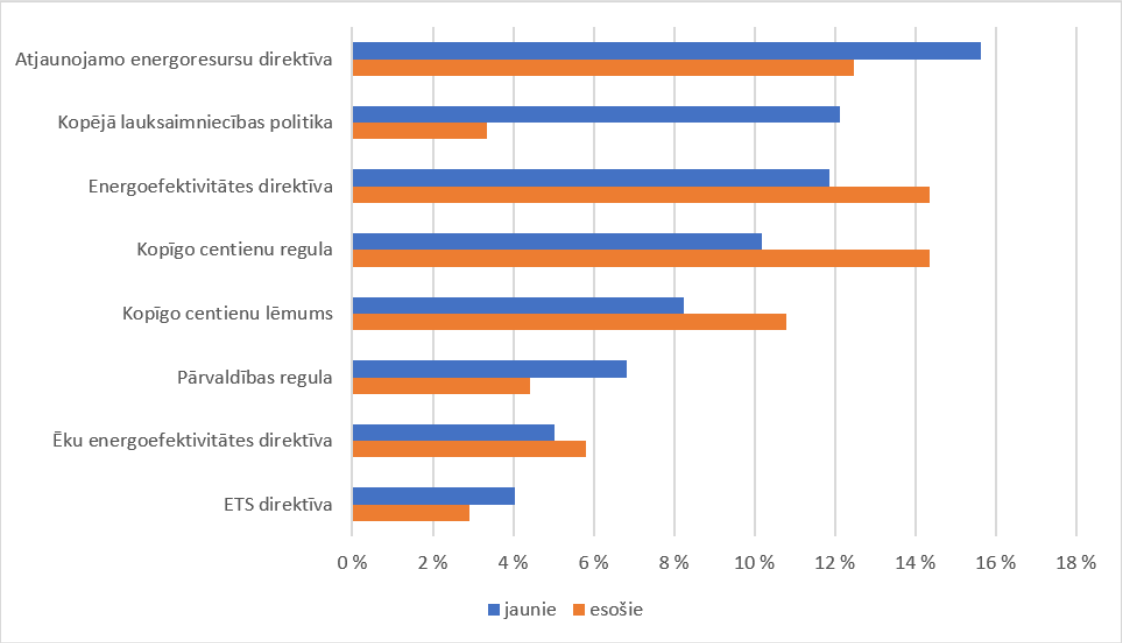
Tomēr joprojām pastāv ievērojamas atšķirības dalībvalstu plānu un stratēģiju tvērumā un kvalitātē. Arī dalībvalstu politiskā līdzdalība regulas NEKP ciklā ir nevienmērīga. Tas daļēji ir saistīts ar to, ka valstis turpina izmantot dažādas plānošanas sistēmas, kā rezultātā plānošanas procedūras dažkārt notiek paralēli. Dažas ieinteresētās personas apgalvoja, ka ilgtermiņa stratēģiju un NEKP iesniegšanas secība ir nesaskaņota, un ir norādījušas, ka prasības atjaunināt ilgtermiņa stratēģijas pēc to pieņemšanas nav tik stingras kā attiecībā uz NEKP.

Labāka plānošana un saskaņotāks politikas satvars ir ļāvuši izveidot paredzamāku vidi investoriem, taču problēmas joprojām pastāv. Vienlaikus visos Komisijas novērtējumos, proti, 2019. gada NEKP projektu novērtējumā, 2020. gada galīgo NEKP novērtējumā un 2023. gada atjaunināto NEKP projektu novērtējumā, ir norādīts, ka NEKP ir jāsniedz sīkāka informācija un analīze par investīciju vajadzībām un finansējuma avotiem. Tāpat daudzos NEKP līdz šim trūkst pamatotu aplēšu par plānoto rīcībpolitiku un pasākumu makroekonomisko ietekmi. Turklāt, ņemot vērā dažus ilgtermiņa investīciju ciklus (piemēram, rūpniecībā), NEKP 10 gadu termiņš var būt pārāk īss; tas nozīmē, ka ir svarīgi, lai ilgtermiņa stratēģijām būtu 30 gadu perspektīva. Investoriem varētu būt vajadzīga arī detalizētāka informācija (piemēram, reģionālā un vietējā līmenī).

Regula ir veicinājusi jaunas klimata un enerģētikas politikas ieviešanu. Kopš pirmo NEKP pieņemšanas 2020. gadā dalībvalstis ir ziņojušas par ievērojamu skaitu jaunu rīcībpolitiku un pasākumu. Piemēram, 2023. gada nacionālajos enerģētikas un klimata progresa ziņojumos (NEKPZ) 29 % no visiem pasākumiem bija jauni. Tas liecina, ka dalībvalstis nemitīgi ir turpinājušas centienus sasniegt 2030. gada klimata un enerģētikas mērķus. Tieši pateicoties regulai, ir ieviestas vairākas rīcībpolitikas un pasākumi, savukārt daudzi citi pasākumi ir ar to netieši saistīti, atspoguļojot regulas "regulējuma būtību", kurā integrēti pienākumi no citiem ES enerģētikas un klimata tiesību aktiem (1. attēls). Tajā pašā laikā, kā norādīts iepriekš, Komisijas 2023. gada decembra atjaunināto NEKP projektu ES mēroga novērtējumā tika konstatēts, ka enerģētikas un klimata politika ir

jāīsteno daudz aktīvāk, lai sasniegtu (tagad vēl vērienīgākos) 2030. gada mērķrādītājus. NEKP lielāka uzmanība jāpievērš arī klimatadaptācijai.

1. attēls. To rīcībpolitiku un pasākumu īpatsvars, par kuriem dalībvalstis ziņojušas savos NEKPZ un kuri saistīti ar ES politiku un tiesību aktiem

Piezīme. Par jaunu rīcībpolitiku un pasākumiem uzskata tos, kas ieviesti kopš sākotnējo NEKP apstiprināšanas. Avots: Novērtējums par progresu enerģētikas savienības un klimatrīcības mērķu sasniegšanā, SWD(2023) 646 final.

Regula zināmā mērā ir uzlabojusi dalībvalstu sniegtās informācijas kvalitāti. Ir svarīgi atzīmēt, ka tā ir palīdzējusi uzlabot ES siltumnīcefekta gāzu inventarizācijas datu un prognožu kvalitāti. Pateicoties NEKPZ procesam, informācija ir kļuvusi izsmeļošāka. Tomēr progresa ziņojumos sniegtajā informācijā joprojām ir nepilnības un neatbilstības. Tas attiecas arī uz sniegtās informācijas par pasākumiem, kas saistīti ar pielāgošanos klimata pārmaiņām, tvērumu un kvalitāti (19. panta 1. punkts).

Dati ir kļuvuši arī publiski pieejamāki, piemēram, pateicoties prasībai vākt un paziņot datus par jaunām problēmām, kā arī publicēt un apkopot informāciju e-platformā[19], kas izveidota saskaņā ar regulu. Tomēr, lai gan šie dati ir publiski pieejami, dažkārt tie ir noformēti tik sarežģītā veidā, ka tie ne vienmēr ir viegli saprotami.

Regula ir svarīgs solis virzībā uz efektīvāku sabiedrisko apspriešanu un enerģētikas un klimata politikas daudzlīmeņu pārvaldību, jo tajā ir noteiktas īpašas juridiskās

[19] E-platforma ir tiešsaistes platforma (kas sastāv no divām sistēmām: *Reportnet*, ko pārvalda Eiropas Vides aģentūra, un *ReportENER*, ko pārvalda Enerģētikas ĢD), kas atvieglo saziņu starp Komisiju un dalībvalstīm, veicina sadarbību starp dalībvalstīm un atvieglo sabiedrības piekļuvi informācijai. E-platforma nodrošina, ka visas dalībvalstis var ziņot saskaņā ar šo regulu.

prasības, kas attiecas uz abiem minētajiem aspektiem (10. un 11. pants). Lielākā daļa dalībvalstu ir rīkojušas sabiedrisko apspriešanu par saviem atjauninātο NEKP projektiem un ir ziņojušas par vairākām iniciatīvām, kuru mērķis ir veidot valstu klimata un enerģētikas daudzlīmeņu dialogus ar vietējām iestādēm un citām ieinteresētajām personām. Tomēr dalībvalstu rīkotā sabiedriskā apspriešana nebija pietiekami iekļaujoša un nenotika pietiekami savlaicīgi, kā prasīts regulā, vai arī daudzlīmeņu dialogi nebija pietiekami kvalitatīvi. Viens no iemesliem varētu būt tas, ka regulas noteikumi nav pietiekami precīzi vai stingri. Arī saikne ar sabiedrības iesaistīšanas prasībām saskaņā ar Orhūsas konvenciju vai Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma (SIVN) direktīvu[20] var nebūt pietiekami skaidra. Dažos gadījumos zināma loma varētu būt bijusi arī valstu pieredzes trūkumam, problēmām, kas saistītas ar administratīvajām struktūrām un spējām, un/vai politiskā atbalsta trūkumam.

Regula ir atšķirīgi ietekmējusi to, cik savlaicīgi tiek sniegta informācija, jo dalībvalstis bieži iesniedz prasītos plānus un informāciju pēc tiesību aktos noteiktā termiņa beigām[21]. Šķiet, ka kavējumus daļēji izraisa tas, ka vajadzīgs ilgāks laiks, lai pielāgotos procesam, vai arī termiņi, kas ir vai nu pārāk īsi, vai pārāk tuvu viens otram (piemēram, ziņojuma iesniegšanas termiņš ir 2023. gada martā, savukārt atjauninātο NEKP projektu iesniegšanas termiņš ir 2023. gada jūnijā). Dažos gadījumos kavēšanos izraisījušas arī atšķirības valsts vai reģionālajos procesos vai plānošanas ciklos, kā arī izmaiņas valdībā. Dažos gadījumos kavēšanās varētu būt notikusi nepietiekamu cilvēkresursu dēļ. Kavēšanās apdraud Komisijas uzdevumu sniegt savlaicīgu un visaptverošu pārskatu, lai veicinātu vērienīgumu un panāktu progresu enerģētikas un klimata mērķu sasniegšanā. Tikai četras dalībvalstis iesniedza savus atjauninātos NEKP līdz 2024. gada 30. jūnijam. Reaģējot uz situāciju, ka daudzas dalībvalstis informāciju nebija iesniegušas, Komisija attiecībā uz tām uzsāka ES izmēģinājuma projektus.

Regulas atbilstības mehānisms lielā mērā ir balstīts uz ieteikumiem un citiem nesaistošiem mehānismiem. Lai gan dalībvalstīm ir jāņem vērā ieteikumi, tie nav saistoši. Komisijas 2020. gada galīgo NEKP novērtējumu ārējā pārbaudē tika secināts, ka lielākā daļa ieteikumu (66 % jeb 378) dalībvalstīm tika īstenoti vai nu tikai daļēji (53 % jeb 304), vai vispār netika īstenoti (13 % jeb 74)[22]. Dažas ieinteresētās personas pauda kritiku par to, ka labākajā gadījumā pārkāpuma procedūras tiek sāktas, reaģējot uz to, ka dalībvalsts pārkāpj procesuālos pienākumus (piemēram, NEKP novēlota iesniegšana), nevis par to, ka nav sasniegti nozaru tiesību aktos noteiktie mērķrādītāji. Tomēr būtu jāatgādina, ka vairāki

[20] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2001/42/EK (2001. gada 27. jūnijs) par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=celex%3A32001L0042).

[21] Sīkāku informāciju skatīt pievienotajā Komisijas dienestu darba dokumentā.

[22] Atbalsta pētījums, kas papildina novērtējumu attiecībā uz Regulu (ES) 2018/1999 par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību – galīgais ziņojums (tiks publicēts drīzumā)

ES enerģētikas un klimata tiesību akti paredz savus mehānismus nepietiekamas īstenošanas novēršanai[23].

Tā kā ir pats īstenošanas perioda sākums, vēl ir maz izmantoti regulas galvenie juridiskie instrumenti, kas paredzēti, lai novērstu vērienīguma nepietiekamību vai nepilnības, kas traucē sasniegt vai īstenot mērķus (31. un 32. pants). Dažas ieinteresētās personas apšaubīja Komisijas spēju rīkoties, ja dalībvalstu ieceres nav pietiekami vērienīgas vai ja tās nesasniedz vēlamos rezultātus. Komisijas 2019.–2020. gada cikla galīgo NEKP ES mēroga novērtējumā tomēr tika secināts, ka energoefektivitātes jomā trūkst vērienīguma. Lai novērstu šo trūkumu, Energoefektivitātes direktīva[24] un Ēku energoefektivitātes direktīva (ĒEED)[25] tika pārskatītas paketes "Gatavi mērķrādītājam 55 %" ietvaros. NEKP atjaunināšanas procesā Komisija cieši seko līdzi riskam, ka mērķi varētu būt nepietiekami vērienīgi. Attiecībā uz vēlamajiem rezultātiem, ņemot vērā laiku, kas vajadzīgs, lai apkopotu enerģētikas un klimata datus, visi būtiskie trūkumi kļūs redzami progresa novērtējumos tikai vēlākā īstenošanas perioda posmā.

Regula zināmā mērā ir veicinājusi reģionālo sadarbību starp dalībvalstīm. Komisijas ES mēroga 2019. gada NEKP projektu novērtējumā, 2020. gada galīgo NEKP novērtējumā un 2023. gada atjaunināto NEKP projektu novērtējumā kopumā tika konstatēts, ka dalībvalstis ir pamatoti secinājušas, ka ir jāsadarbojas reģionālā līmenī, un dažas dalībvalstis izmantoja reģionālos forumus, piemēram, Komisijas izveidotās augsta līmeņa grupas[26]. Vienlaikus novērtējumi palīdzēja atklāt atšķirības reģionālās apspriešanās izmantošanā, gatavojot NEKP, kā arī to, ka informācijai par pasākumiem, ko dalībvalstis plāno īstenot kopā ar citām dalībvalstīm, bija atšķirīga detalizācijas pakāpe. Konkrēts dalībvalstu sadarbības piemērs ir veids, kādā Somija un Luksemburga ir izmantojušas atjaunīgās enerģijas finansēšanas mehānismu (*REFM*) kā īstenošanas mehānismu, lai izvairītos no atšķirībām Luksemburgas atjaunīgo energoresursu enerģijas īpatsvarā. *REFM* joprojām ir agrīnā īstenošanas posmā, un tā potenciāls vēl netiek pilnībā izmantots. Plānotais(-ie) konkurss(-i) liecina, ka šā mehānisma izmantošana varētu paplašināties.

<u>Efektivitāte – vienkāršošana un racionalizācija</u>

[23] Piemēram, Kopīgo centienu regulā un ZIZIMM regulā ir noteikts, ka Komisijai katru gadu jānovērtē dalībvalstu progress virzībā uz šajās regulās noteikto nacionālo mērķrādītāju sasniegšanu un dalībvalstīm jāiesniedz korektīvo pasākumu plāns gadījumā, ja progress ir nepietiekams (lai gan šādu mehānismu pamatā var būt ziņošanas un datu pārskatīšanas procesi, kas izveidoti saskaņā ar Pārvaldības regulu).

[24] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2023/1791 (2023. gada 13. septembris) par energoefektivitāti un ar ko groza Regulu (ES) 2023/955 (pārstrādāta redakcija), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=OJ%3AJOL_2023_231_R_0001.

[25] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2024/1275 (2024. gada 24. aprīlis) par ēku energosniegumu (pārstrādāta redakcija), Direktīva - ES - 2024/1275 - LV - EUR-Lex (europa.eu)

[26] Eiropas Komisija ir izveidojusi četras augsta līmeņa grupas, kas nodrošina stratēģisku vadību un rīcībpolitikas norādes par regulatīvo un infrastruktūras attīstību un uzrauga kopīgu interešu projektu virzību prioritārajos reģionos: Ziemeļu jūru enerģētiskās sadarbības satvars (*NSEC*), Dienvidrietumeiropas starpsavienojumi, Baltijas enerģijas tirgus starpsavienojuma plāns (*BEMIP*) un Centrāleiropas un Dienvidaustrumeiropas energosavienojums (*CESEC*).

Racionalizējot, apvienojot un vienkāršojot pienākumus enerģētikas un klimata politikas jomā, regula ir ļāvusi spert svarīgu soli ceļā uz izmaksu samazināšanu un politikas saskaņotību. Proti, racionalizācija izpaudās integrētu plānu (NEKP), ilgtermiņa stratēģiju un progresa ziņojumu (NEKPZ) veidā, apvienojot attiecīgās ES un starptautiskās saistības vienā regulā[27], bet citas pilnībā svītrojot. Ietekmes novērtējumā, kas ir Komisijas sākotnējā tiesību akta priekšlikuma pamatā, tika lēsts, ka šīs politikas racionalizēšanas rezultātā tiešo ziņošanas izmaksu ikgadējais samazinājums saskaņā ar visiem ES enerģētikas tiesību aktiem būs 5 % salīdzinājumā ar pamatscenāriju[28].

Apvienojot vienā regulā lielu skaitu plānošanas un ziņošanas pienākumu, vienlaikus tiek koncentrētas arī izmaksas, kas saistītas ar citiem tiesību aktiem. Pamatojoties uz informāciju, ko Komisija un valstu iestādes savākušas atbalsta pētījumam[29], tiek lēsts, ka vienreizējās izmaksas, kas izriet no šiem pienākumiem, ir 7,8–10,5 miljoni EUR visām 27 dalībvalstīm kopā un 1,1 miljoni EUR Eiropas Savienībai (Komisijai un Eiropas Vides aģentūrai (EVA)). Tiek lēsts, ka ikgadējās regulārās izmaksas ir no 13,9 līdz 19,5 miljoniem EUR visām 27 dalībvalstīm kopā un 3,8 miljoni EUR – ES. Lai gan nav iespējams sniegt kvantitatīvu aplēsi par tiešajiem ietaupījumiem, kas panākti, pateicoties regulai, racionalizēšana ir devusi zināmus ietaupījumus, kā bija paredzēts sākotnējā ietekmes novērtējumā.

Regula arī palielina efektivitāti, ko nav iespējams izteikt skaitļos. Vairāku stratēģiskās plānošanas dokumentu apvienošana vienā NEKP ar racionalizētu procesu un speciālām veidnēm laika gaitā varētu palīdzēt samazināt administratīvo slogu. Integrētā pieeja informācijas par sasniegto progresu iekļaušanai NEKPZ arī uzlabo ziņošanas procesa efektivitāti un kvalitāti. Lai gan šīs priekšrocības ir grūti izteikt skaitļos, tās ir nozīmīgas, jo īpaši tāpēc, ka precīzāki dati un saskaņotāka plānošana ilgtermiņā uzlabo politikas veidošanu.

Turpinot racionalizēt būtiskus un ar procesu saistītus aspektus, būs iespējams vēl vairāk samazināt administratīvo slogu, kas saistīts ar enerģētikas un klimata politikas plānošanu un ziņojumu iesniegšanu. Neraugoties uz to, ka regula ir uzlabojusi efektivitāti, daudzas valstu iestādes, ar kurām notika apspriešanās, uzskatīja, ka regulas īstenošanai ir nepieciešams palielināt finanšu resursus un cilvēkresursus. Papildus tam, ka vajadzīga lielāka koordinācija dienestu starpā un datu apkopošana, papildu resursi varētu būt vajadzīgi tāpēc, ka valstu politikas plānošana bieži vien nav pilnībā saskaņota ar regulu, tādējādi radot paralēlus procesus. Tomēr ieinteresētās personas (jo īpaši valstu iestādes) atzina, ka pieredze laika gaitā tiks uzkrāta, tāpēc ir pamats sagaidīt, ka administratīvais slogs pakāpeniski mazināsies, darbībai ievirzoties ierastā gultnē, kad būs apgūti rīki un veidnes.

---

27 Tas tieši nesamazināja šo (lielākoties nemainīto) ziņošanas pienākumu radīto administratīvo slogu, taču mazināja tiesību aktu sarežģītību, apvienojot pienākumus vienā instrumentā.

28 Komisijas dienestu darba dokuments, Ietekmes novērtējums, kas pievienots priekšlikumam Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par Enerģētikas savienības pārvaldību. Sk. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD:2016:394:FIN.

29 Sk. Komisijas dienestu darba dokumenta 4.1.10. iedaļu un II un IV pielikumu.

Daži faktori var ietekmēt regulas ietekmi uz administratīvajām izmaksām. Piemēram, kopš regulas pieņemšanas politiskās nostādnes enerģētikas un klimata jomā ir pieaugušas tvēruma, vērienīguma, sarežģītības un politiskā nozīmīguma ziņā, radot domino efektu uz plānošanas un ziņošanas prasībām. Pašreizējais NEKP/Z cikls atspoguļo dažas no šīm politikas izmaiņām vai nu ar juridiskiem grozījumiem, vai arī norādījumu veidā[30].

Regula ir arī padarījusi ziņošanu efektīvāku, ES ieguldot 5 miljonus EUR īpašas e-platformas izveidē, lai digitalizētu procesu. Digitālo veidņu un kvalitātes nodrošināšanas procedūru izmantošana ievērojami uzlaboja sniegto datu salīdzināmību un atviegloja to atkalizmantošanu. E-platformu arī pakāpeniski aizvien vairāk izmanto, lai integrētu pienākumus, kas nav noteikti regulā, tādējādi radot ievērojamus izmaksu ietaupījumus un sinerģiju. Platforma ir ievērojami samazinājusi slogu Komisijai, kas bija saistīts ar tās pienākumu pārvaldīt ziņošanas periodus, analizēt iesniegtos datus un darīt datus pieejamus atkalizmantošanai.

Lai gan tas nepārprotami ir solis uz priekšu, platformu varētu padarīt lietotājdraudzīgāku un mazāk sarežģītu. Ziņošanas procesā iesaistītās valstu iestādes uzskatīja, ka Komisijas un EVA sniegtā tehniskā palīdzība un pamācības ir īpaši noderīgas. Tomēr divu dažādu ziņošanas platformu (*ReportNET3* un *ReportENER*) līdzāspastāvēšana ir izpelnījusies kritiku no dažu valstu iestāžu un ieinteresēto personu puses.

Ieinteresētās personas atzina, ka racionalizācija ir nepārtraukts process, un ieteica izpētīt, kā varētu rast labāku līdzsvaru starp plānošanas, ziņošanas un monitoringa pienākumu apjomu un detalizācijas pakāpi, no vienas puses, un būtisko informāciju, kas ES vajadzīga, lai tā sasniegtu savus mērķus, no otras puses.

Komisija jau veic pasākumus nolūkā mazināt administratīvo slogu. Tā apņēmās par 25 % samazināt ES tiesību aktos paredzēto ziņošanas pienākumu radīto administratīvo slogu, neapdraudot galvenos politikas mērķus[31].

Komisija ar MI palīdzību ir veikusi ES enerģētikas un klimata tiesību aktos noteikto plānošanas, ziņošanas un monitoringa pienākumu padziļinātu pārbaudi, pievēršot uzmanību arī saiknei starp šiem pienākumiem un ar ilgtspēju saistītajiem ziņošanas pienākumiem citās politikas jomās. Kopumā tika izvērtēti vairāk nekā 700 pienākumi[32], no kuriem 41 ietilpst regulas darbības jomā (2. attēls).

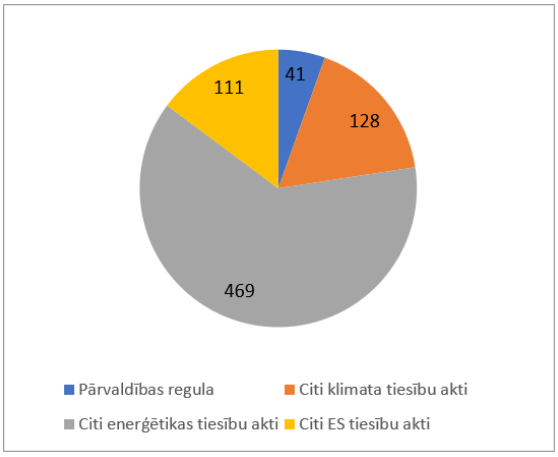
2. attēls. Plānošanas, ziņošanas un monitoringa pienākumi ES enerģētikas un klimata tiesību aktos un saistītajās politikas jomās dalījumā pa likumdošanas jomām un

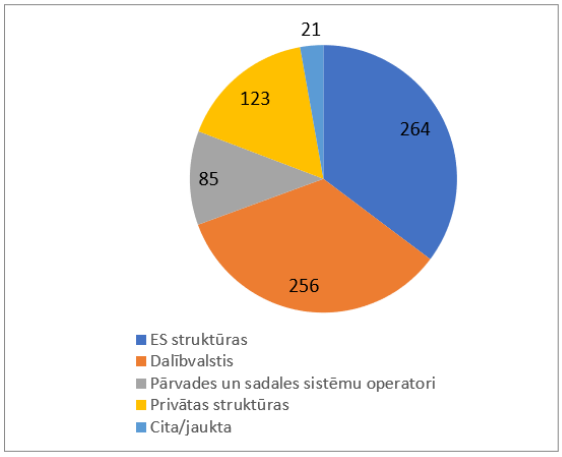
[30] Komisijas paziņojums "Norādījumi dalībvalstīm par 2021.–2030. gada nacionālo enerģētikas un klimata plānu atjaunināšanu" (2022/C 495/02), EUR-Lex - 52022XC1229(02) - LV - EUR-Lex (europa.eu).

[31] COM(2024) 163 final, *Dialogi par pāreju uz tīru enerģiju – pārskats. Spēcīga Eiropas industrija ilgtspējīgai Eiropai*, edc7b551-6b25-42ab-b36c-d9af7d4654e9_en (europa.eu).

[32] "Ziņošanas prasība" ir prasība, kas izriet no ES tiesību aktiem un kas uzliek par pienākumu dalībvalstu iestādēm un privātām un/vai publiskām organizācijām sniegt strukturētus vai nestrukturētus (kvalitatīvus vai kvantitatīvus) datus kompetentajām iestādēm ES vai valsts līmenī.

atbildīgajām struktūrām

Pamatojoties uz šo izvērtēšanas procesu, Komisija racionalizācijas plānos noteica vairākas galvenās darbības, kas veicamas, lai apzinātu jaunus pasākumus ziņošanas sloga samazināšanai, cita starpā atceļot pienākumu ziņot par naftas krājumiem[33] un pārskatot tiesību aktus gāzes piegādes drošības jomā[34] un gāzes un elektroenerģijas iekšējā tirgus terciāros tiesību aktus, kā arī Regulu par enerģijas vairumtirgus integritāti un pārredzamību[35]. To papildina vairāki atbalsta pasākumi nolūkā atvieglot atbilstības nodrošināšanu. Racionalizācijas plānos ir minēta arī regulas iespējamā pārskatīšana nolūkā vēl vairāk uzlabot efektivitāti.

Saskaņota un konsekventa enerģētikas un klimata politika

Regula ir iekšēji saskaņots, vienots satvars, kurā apvienoti vairāki plānošanas, ziņošanas un monitoringa pienākumi, kuri iepriekš bija sadalīti pa vairākiem ES tiesību aktiem. Tomēr joprojām pastāv dažas neatbilstības, galvenokārt tāpēc, ka ir sarežģīti apvienot daudzus pienākumus vienā regulējumā. Jomas, kurās jau sen ir uzkrāta pieredze plānošanā un ziņošanā (piemēram, siltumnīcefekta gāzu emisijas, atjaunīgā enerģija un energoefektivitāte), parasti ir attīstītākas nekā jaunākas, transversālākas politikas jomas, piemēram, princips "energoefektivitāte pirmajā vietā" vai enerģētiskā nabadzība. Paredzams, ka regula un tās iteratīvā struktūra, ko atbalsta īstenošanas regulas, Komisijas norādījumi NEKP atjaunināšanas ciklam un ekspertu sanāksmēm, veicinās pieredzē balstītu mācīšanos. Turpmākajos plānos un ziņojumos būtu jāpanāk lielāka konverģence un integrācija.

---

33 Saskaņā ar Padomes Direktīvas 2009/119/EK 6. panta 2. punktu un 9. panta 4. punktu (Direktīva - 2009/119 - LV - EUR-Lex (europa.eu)) un Regulas (ES) 2018/1999 26. panta 1. punkta a) apakšpunktu (Regula - 2018/1999 - LV - EUR-Lex (europa.eu).

34 Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2017/1938 (2017. gada 25. oktobris) par gāzes piegādes drošības aizsardzības pasākumiem un ar ko atceļ Regulu (ES) Nr. 994/2010 (Regula - 2017/1938 - LV - EUR-Lex (europa.eu)).

35 Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1227/2011 (2011. gada 25. oktobris) par enerģijas vairumtirgus integritāti un pārredzamību. Dokuments attiecas uz EEZ (http://data.europa.eu/eli/reg/2011/1227/oj).

Regula ir arī uzlabojusi saskaņotību starp ES tiesību aktiem enerģētikas un klimata jomā un citiem saistītiem ES tiesību aktiem, kā arī ar starptautiskiem nolīgumiem. Regulā ir iekļauti kopīgi noteikumi par plānošanu, ziņošanu un monitoringu saistībā ar starptautiskiem nolīgumiem, kas cita starpā palīdz dalībvalstīm izpildīt savas saistības saskaņā ar *UNFCCC* un Parīzes nolīgumu. Tomēr daži regulas aspekti ir jāatjaunina, lai nodrošinātu pilnīgu saskaņotību ar nesen apstiprinātajiem starptautiskajiem noteikumiem un procesiem.

Regula vēl nav pilnībā saskaņota ar jauniem vai atjauninātiem ES tiesību aktiem enerģētikas un klimata jomā. Proti, tā vēl pilnībā neatspoguļo saistītos jaunos vai pārskatītos ziņošanas pienākumus, kas izriet no paketes "Gatavi mērķrādītājam 55 %". Piemēram, tajā vēl ir jāintegrē process, kas izveidots saskaņā ar pārstrādātās Energoefektivitātes direktīvas 4. panta 5. punktu, lai noteiktu valsts devumu energoefektivitātē, vai saistītais 4. panta 6. punktā paredzētais iteratīvais nepilnību novēršanas mehānisms.

Uzmanība jāpievērš arī saskaņotībai starp NEKP un ES finansējuma programmu plāniem. Piemēram, dalībvalstīm savos galīgajos atjauninātajos NEKP jāsniedz sīkāka informācija par sinerģiju ar valsts kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskajiem plāniem un par attiecīgajiem pasākumiem un reformām, kas paredzēti to nacionālajos atveseļošanas un noturības plānos un *REPowerEU* nodaļās. Ir jānovērš arī neatbilstības starp atjaunināto NEKP projektos minētajām saistībām un pieņemtajos taisnīgas pārkārtošanās teritoriālajos plānos noteiktajām pagaidu reģionālajām saistībām attiecībā uz pakāpenisku atteikšanos no fosilā kurināmā.

Pastāv arī iespējas uzlabot saskaņotību un sinerģiju ar citām politikas jomām, ieskaitot vides (piemēram, gaisa kvalitāte, aprites ekonomika, ūdens un bioloģiskā daudzveidība), lauksaimniecības, transporta, rūpniecības un makroekonomikas politikas jomas.

Būtiskums un pievienotā vērtība enerģētikas un klimata savienībai

Regula ir nodrošinājusi ES pievienoto vērtību, uzlabojot dalībvalstu enerģētikas un klimata politikas konsekvenci un koordināciju. Tā sniedz ES pievienoto vērtību, izveidojot satvaru un mehānismus, lai atbalstītu konsekventāku un koordinētāku nacionālo enerģētikas un klimata politiku un sniegtu skaidrākus signālus investoriem, kas ir būtiski priekšnosacījumi, lai sasniegtu 2030. gadam un turpmākajam laikposmam noteiktos ES kolektīvos enerģētikas un klimata mērķus un mērķrādītājus.

Pieprasot publicēt papildu datus un ziņojumus, regula nodrošina tādas informācijas pieejamību ES vai valstu līmenī, kas citādi nebūtu pieejama. Regula ir palielinājusi dalībvalstu enerģētikas un klimata politikas paredzamību un pārredzamību, izveidojot visaptverošu un integrētu pārvaldības sistēmu. Tās pamatā ir standartizēti plānošanas, ziņošanas un monitoringa procesi un termiņi, labāka koordinācija un sabiedrības piekļuve informācijai.

Regula zināmā mērā ir uzlabojusi pārskatatbildību, attiecinot plānošanas un ziņošanas pienākumus uz papildu jomām, uzlabojot datu pieejamību sabiedrībai un izveidojot iteratīvu procesu, kas ļauj Komisijai novērtēt dalībvalstu plānu kvalitāti un vērienīgumu.

Dažas ieinteresētās personas ir kritizējušas regulu, jo tā neparedz skaidras, saskaņotas un efektīvas tiesības vērsties tiesā, lai apstrīdētu NEKP un ilgtermiņa stratēģijas valstu tiesās, ja tās neatbilst līdzdalības prasībām vai ir pretrunā tiesību aktiem vides jomā. Ieinteresētās personas apgalvo, ka tas veicina nekonsekventu piemērošanu visā ES un mazina atbilstību Orhūsas konvencijai, kas nodrošina labāku sabiedrības kontroli pār aktiem, kuri ietekmē vidi. Lai gan regulā ir skaidri noteikts, ka plānu apspriešanai attiecīgā gadījumā jānotiek saskaņā ar SIVN direktīvas noteikumiem, dažas ieinteresētās personas apgalvoja, ka ir vēlama lielāka skaidrība par tiesībām vērsties tiesās visās dalībvalstīs.

Vairāk nekā piecus gadus pēc regulas pieņemšanas tās galvenie mērķi joprojām ir ļoti aktuāli un, visticamāk, kļūs vēl svarīgāki. Pēdējos gados vērojamās sociālekonomiskās, vides un ģeopolitiskās pārmaiņas, kā arī pieaugošā nepieciešamība risināt klimata pārmaiņu radītās problēmas un palielināt mūsu klimatnoturību, maina politiskās prioritātes. Tās ir parādījušas, ka ir jāpastiprina koordinācija dalībvalstu starpā un Eiropas Savienībā, lai sasniegtu arvien vērienīgākus un grūti īstenojamus mērķus klimata un enerģētikas jomā, risinātu problēmas, kas saistītas ar enerģētisko drošību, pieejamību cenas ziņā un taisnīgu pārkārtošanos, veicinātu pētniecību un inovāciju, piesaistot investīcijas, un izveidotu patiesu enerģētikas savienību. Stabils, vienkāršots un dinamisks pārvaldības satvars arī turpmāk būs svarīgs instruments, lai ES varētu sasniegt šos mērķus.

4. SECINĀJUMI UN GŪTĀS ATZIŅAS

Kopš regulas stāšanās spēkā 2018. gada decembrī tā ir padarījusi plānošanu un ziņošanu enerģētikas un klimata jomā saskaņotāku, integrētāku un vienkāršāku. Tā ir pierādījusi savu pievienoto vērtību strauji mainīgā kontekstā, ņemot vērā arī arvien vērienīgāko un transversālāko enerģētikas un klimata politiku un tiesību aktus, Covid-19 pandēmiju un enerģētikas krīzi, ko izraisījis Krievijas agresijas karš pret Ukrainu. Regulai ir bijusi svarīga nozīme, ļaujot ES efektīvāk sasniegt savus 2030. gadam un turpmākajam laikposmam noteiktos enerģētikas un klimata mērķus un mērķrādītājus. Galīgie atjauninātie NEKP būs svarīgs instruments šo mērķu sasniegšanai.

Lai gan ar regulu izveidotais vispārējais politikas satvars turpināja darboties pat mainīgos apstākļos, šajā novērtējumā ir uzsvērts, ka ir jomas, kurās vajadzīgi turpmāki uzlabojumi. Tas sniedz priekšstatu par turpmāk veicamajiem uzlabojumiem regulas pašreizējā īstenošanā un iespējamajā pārskatīšanā.

Regulai ir jāpalīdz ES sasniegt plašākus un arvien vērienīgākus mērķus enerģētikas un klimata jomā, pārsniedzot 2030. gadam izvirzītos mērķrādītājus. Vienlaikus ar regulatīvās stabilitātes nodrošināšanu un mūsu 2030. gada mērķu sasniegšanu, kas ir būtiski, lai iegūtu investīcijas pārejai uz tīru enerģiju, regulai jānodrošina pamats

enerģētikas un klimata politikas veidošanai un īstenošanai saskaņā ar mūsu 2040. un 2050. gadam noteiktajiem mērķiem. Tās pārvaldības mehānismam ir jāpalīdz paātrināt pārkārtošanos uz klimatneitralitāti. Tajā ir jāņem vērā arī konkurētspēja, enerģētiskā drošība un enerģētiskā noturība, jārisina problēmas visā piegādes ķēdē saistībā ar tīrām un neto nulles emisiju tehnoloģijām, jāstimulē pakāpeniska atteikšanās no fosilā kurināmā un fosilā kurināmā subsīdijām, jānovērš enerģētiskā nabadzība un jārisina problēmas saistībā ar taisnīgu pārkārtošanos, jāņem vērā prasmju un darbvietu aspekti un lielāks uzsvars jāliek uz apsvērumiem par pielāgošanos klimata pārmaiņām, ņemot vērā neseno Eiropas klimatisko risku novērtējumu[36]. Tāpēc ES enerģētikas un klimata pārvaldība ir vēl vairāk jāstiprina, lai novērstu atlikušo sadrumstalotību, nepilnības un nesaskaņotību valstu pieejās.

Saskaņā ar Komisijas apņemšanos par 25 % samazināt administratīvo slogu, ko rada ziņošanas pienākumi, pastāv iespējas vēl vairāk vienkāršot un racionalizēt regulu, cita starpā ar digitalizācijas palīdzību. Risinājumi ietver NEKP un NEKPZ turpmāku racionalizēšanu, ziņošanas turpmāku saskaņošanu ar Parīzes nolīguma prasībām un tā pastiprinātas pārredzamības satvaru, ziņošanas par naftas krājumiem atcelšanu[37], kā arī e-platformas funkcionalitātes paplašināšanu un uzlabošanu, piemēram, lai nodrošinātu efektīvāku datu atkalizmantošanu. Ir vērts izvērtēt arī papildu iespējas, piemēram, izpētīt iespējas uzlabot sinerģiju un saskaņotību ar citām ES tiesību aktu jomām un to integrāciju, kā arī ar ES starptautiskajām saistībām, kas paredz panākt efektivitātes pieaugumu. Ir rūpīgi jāapsver, cik lielā mērā regulas darbības jomas paplašināšana, iekļaujot ne tikai enerģētikas un klimata politikas jomas, ļautu vēl vairāk palielināt efektivitāti.

Lai nodrošinātu, ka turpmākie NEKP ir investīciju plāni, kas patiesi sekmē zaļo pārkārtošanos, ir vajadzīga lielāka regulas nodrošināta noteiktība attiecībā uz publiskajām un jo īpaši privātajām investīcijām visos līmeņos. Galvenajiem plānošanas instrumentiem saskaņā ar regulu ir labāk jāapzina investīciju vajadzības un finansējuma avoti ES, valstu un reģionālā līmenī, jāsniedz spēcīgāki signāli un labāki dati investoriem, kā arī jāuzsver ekonomiskās iespējas un ietekme, kas saistīta ar pārkārtošanos enerģētikas un klimata jomā. Sākot ar galīgajiem atjauninātajiem plāniem, kas dalībvalstīm bija jāpieņem līdz 2024. gada 30. jūnijam, NEKP vajadzētu būt pamatam, kas nodrošina, ka ES sasniedz savus 2030. gadam un turpmākajam laikposmam noteiktos mērķus un mērķrādītājus.

Atbilstības uzlabošana palīdzētu sasniegt regulas mērķus. Eiropas Klimata aktā un nozaru tiesību aktos ir noteikts ES vispārējais mērķis, mērķi un mērķrādītāji. Tomēr joprojām pastāv problēmas saistībā ar plānu savlaicīgu iesniegšanu, ziņojumu pietiekamu kvalitāti un efektīvu īstenošanu. Ir jāturpina pētīt iespējas, kā konkrēti var uzlabot atbilstības nodrošināšanu.

Ir vairākas jomas, kurās varētu uzlabot konsekvenci. Piemēram, saistība starp ilgtermiņa stratēģijām un NEKP, kā arī starp NEKP un valstu budžetiem ES ekonomikas

[36] EVA Ziņojums Nr. 01/2024, Eiropas Klimata riska novērtējums (Eiropas Klimata riska novērtējums – Eiropas Vides aģentūra (europa.eu)).

[37] Pārvaldības regulas 26. panta 1. punkta c) apakšpunkts.

pārvaldības sistēmas kontekstā. Turklāt, lai gan regula ir galvenais instruments, saskaņā ar kuru dalībvalstis ziņo par klimatadaptācijas pasākumiem, tajā trūkst rādītāju, kas ļautu sekot līdzi progresam šajā jomā. Konkrētai nozarei raksturīgie aspekti (piemēram, dekarbonizācijas vajadzības rūpniecībā, transportā un ēkās) regulā var arī nebūt atspoguļoti tādā mērā, lai varētu uzsākt nepieciešamos pasākumus.

Lai sasniegtu ES vidēja termiņa un ilgtermiņa mērķus enerģētikas un klimata jomā, ir jāpalielina dalībvalstu, reģionālo un vietējo iestāžu, rūpniecības nozares, finanšu sektora, sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības iesaiste un savstarpējā sadarbība. Ir vajadzīga patiesi uz sadarbību vērsta pieeja, kuras pamatā ir apspriešanās, informācijas un labas prakses apmaiņā, tehniskā palīdzība un koordinācija. Politiski orientēta un racionālāka pieeja reģionālajai sadarbībai varētu uzlabot kopīgo darbu pie pārrobežu projektiem, ieskaitot projektus, kuru mērķis ir veidot infrastruktūru, kas vajadzīga enerģētikas pārkārtošanai uz neto nulles emisiju līmeni[38], un veicināt viedo specializāciju dalībvalstu vidū.

[38] Sk. *Enrico Letta, Much More than a Market: Speed, Security, Solidarity.* Pieejams šeit: much-more-than-a-market-report-by-enrico-letta.pdf (europa.eu).